

ДО ПРОБЛЕМИ ПОРУШЕНЬ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ТА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Інтеграція освітніх систем, входження України в єдиний освітній європейський простір вимагає від системи освіти України бути конкурентоспроможною. Сучасний абітурієнт України обирає найбільш вигідніші умови відповідно до своїх потреб. На фоні складної економічної ситуації зростає конкуренція між закладами вищої освіти України та іноземних держав за майбутнього абітурієнта. В той же час, існує проблема недовіри населення до системи освіти України взагалі, та вищої зокрема. Так, за даними дослідження, яке проведене Українським центром економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова, оцінюючі зміни у різних сферах суспільного життя порівняно з початком 2019 року, рівень довіри до галузі освіти знизився. Переважна більшість зазначили що ситуація в освіті або не змінилась або змінилась на гірше. Однією з причин недовіри до закладів вищої освіти, на наш погляд, є корупція та відповідно порушення принципів академічної доброчесності.

Мета дослідження полягає в аналізі причин порушення принципів академічної доброчесності суб'єктами вищої та післядипломної освіти.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи основні причини, які призводять до порушень академічної доброчесності в закладах вищої освіти вважаємо доцільним наголосити на тому, що вони представляють собою складну сукупність об'єктивних і суб'єктивних чинників та обставин, які різноманітні

за змістом, характером, часом тощо. Зокрема, до основних груп можна віднести чинники соціально-економічного, нормативно-правового, організаційно-управлінського, особистісного характеру та інші.

Однієї з основних причин порушень академічної доброчесності в закладах вищої освіти ми вважаємо недостатню поінформованість учасників освітнього процесу. Зокрема, професор психології та поведінкової економіки Д. Аріелі зазначає корисність та важливість постійного нагадування для поліпшення моральної поведінки. Спираючись на експерименти у своїх дослідження він стверджує, що коли особі просто нагадують про етичні стандарти, вона зменшує нечесну поведінку та поводить себе більш гідно. Так, в одному з найстаріших закладів вищої освіти США, Пристанському університеті, кожний першокурсник отримує примірник Конституції кодексу честі та лист про кодекс від Комітету честі, які вони повинні підписати, перш ніж почнуть навчання. До того ж, на першому тижні навчання вони обов'язково відвідають заходи, де обговорюють Кодекс з кураторами їхніх колегіумів. [1, с. 45].

Однією з важливих причин академічної недоброчесності вважаємо недостатню організаційно-управлінську роботу щодо попередження та протидії порушень на ранній стадії його скоєння. Великий кодекс релігійно-юридичних правил життя євреїв зазначав, що тому, хто скоїть злочини двічі, воно вже здається дозволеним [3, с. 638]. Тому підтвердження, експериментальні дослідження, які стверджують про важливість недопущення та уникнення саме першого акту нечесності [1, с. 138]. Тобто, перший акт обману учасниками освітнього процесу збільшує ймовірність того, що за ним будуть і наступні неправомірні дії. І навпаки, робота щодо попередження першого порушення академічної недоброчесності дасть змогу скоротити кількість порушень та зробити освітній процес закладу вищої освіти більш чесним та менш корумпованим. Ми вважаємо, що якщо не створювати належні умови та не чинити опір поступку порушення академічної доброчесності серед учасників освітнього процесу він може перерости в систематичні діяння, та стати звичкою. Відповідно, для особи учасника освітніх відносин академічна недоброчесність може стати необхідною потребою, яка буде розповсюджуватись та руйнівню впливати на освітній процес ЗВО.

Треба констатувати, що порушення академічної доброчесності в закладах освіти взагалі та вищих закладах зокрема, являє собою передусім продукт сучасних кризових явищ в нашій країні. Вважаємо, одним з найсуттєвіших чинників, що впливає на поведінку учасників освітнього процесу щодо порушення академічної доброчесності є криза економіки України. Статистичний аналіз проведений Ж. Кетле та Е. Дюркгемом показав, що число аномалій в поведінці людей кожен раз неминуче зростало в період воєн, економічних криз, соціальних потрясінь тощо. Низький рівень соціального захисту науково-педагогічних працівників та відповідні несприятливі умови матеріального забезпечення діяльності ЗВО, на наш погляд, суттєво знижують рівень ціннісних орієнтацій, переконань, життєвих позицій учасників освітнього процесу та негативно впливають на освітній процес взагалі та якісні наукові дослідження зокрема. Тобто, відсутність належних фінансово-

матеріальних ресурсів, призводять до суттєвого ослаблення контролю за дотриманням правових норм а також мотивації належного нагляду за стандартами академічної доброчесності в ЗВО. Як наслідок, формальне прийняття, для звітності, відповідних локальних документів ЗВО, таких як кодекси честі чи кодекс академічної доброчесності, які в багатьох випадках майже не регулюють та не впливають на освітні відносини учасників освітнього процесу.

Одним з об'єктивних обставин, що призводить до безкарності за порушення принципів академічної доброчесності є відповідні прогалини в законодавстві, зокрема недостатньо регламентований механізм притягнення винних за порушення академічної доброчесності до відповідальності. Наприклад: у судовому порядку майже неможливо доказати більшість порушень академічної доброчесності (зокрема плагіат) та скасувати минулі рішення установ та інстанцій, які вже не існують та інші. Безкарність злочинця – це не тільки виграшний квиток, але і стимул для нових злочинів. [3, с. 22]. До недосконалостей нормативно-правового забезпечення можна також віднести відсутність в нормах законів, що регулюють діяльність системи освіти України вимоги щодо володіння претендентами на посаду науково-педагогічного працівника високими морально-етичними якостями та принципами, відповідними ціннісними орієнтаціями, мотиваціями діяльності, прагненнями тощо. Тобто, з одного боку, ми вимагаємо від науково-педагогічного працівника дотримання принципів та правил академічної доброчесності а також контролю за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти, з іншого боку при вступі на посаду не вимагаємо і не перевіряємо особу претендента на порядність та чесність.

Однією з причин порушення правил академічної доброчесності серед учасників освітнього процесу, на наш погляд, є вимоги щодо формальних кількісних показників результатів освітньої (зокрема науково-дослідної діяльності: публікацій, навчально-методичного забезпечення тощо). Американський вчений Дж. Силівен зазначав, що набагато легше провести вимірювання, ніж зрозуміти, що саме ви вимірюєте. Тобто, кількісні показники результативності, що ставляться перед учасниками освітнього процесу змушують деяких дотримуватись лише зовнішнього, швидкого формального наповнення змісту, з можливим порушенням принципів академічної доброчесності. Відповідно, кількісне вимірювання показників стає ціллю діяльності ЗВО, де в багатьох випадках втрачається та подавляються унікальність, оригінальність тощо.

Вважаємо за доцільним серед основних причин порушень академічної доброчесності, що залежать від конкретного учасника освітнього процесу виокремити низький духовно-моральний рівень, зокрема науково-педагогічних працівників. Так, за нашими дослідженнями близько 97 % учасників освітнього процесу закладів вищої освіти Одеси вважають наявність у науково-педагогічних працівників морально-етичних цінностей необхідним. В той же час, мусимо констатувати, що лише близько 10 % студентів вважають об'єктивними оцінювання в 100 % випадках. На сьогодні, сучасному вищому

закладу потрібні науково-педагогічні працівники, які своїм прикладом зможуть впливати на цінності та принципи академічної доброчесності інших учасників освітнього процесу. Як зазначав відомий педагог Я. Коменський: Легко слідувати правильно за тим, хто правильно йде попереду.

До причин, що спонукають учасників освітнього процесу ЗВО до порушення стандартів академічної доброчесності можна також віднести відповідні суперечності в колективі, мотиви відповідної діяльності, не бажання працювати або навчатись, не належний контроль керівництвом та органами управління закладом відповідних підрозділів. Вважаємо за необхідним зазначити, що кожна причина правопорушень академічної доброчесності в ЗВО потребує більш ґрунтовного вивчення у взаємодії з іншими, а також потребують дослідженню питання ролі кожного суб'єкту освітніх правовідносин в протидії та попередженні академічної недоброчесності в закладах вищої освіти.

Отже, категорія академічної доброчесності та причини недотримання відзначається своєю багатовимірністю, що означає поєднання в ній як відповідних фундаментальних цінностей, так і механізмів й інструментів їхнього забезпечення і просування. Вкрай важливим є усвідомлювати потенційні внутрішні та зовнішні чинники, які зумовлюють академічну нечесність, передусім морально-культурні, інституційні та освітньо-виховні. Вивчення і розуміння природи їхнього походження дасть можливість розробити та імплементувати ефективну політику забезпечення академічної доброчесності як національного рівня, так і локального масштабу.